ایثار و مقاومت
ارتباط با ما ۸۸۴۹۸۴۸۱

نگاه

موانع والفجر مقدماتی از زبان یک تخریبچی

کُند شدن روند جنگ با استراتژی مانع

محمدرضا محمدی

«جنگ موانع» نامی بود کـه رزمندگان حاضر در عملیات والفجر مقدماتی به این عملیات داده بودند چراکه بخش وسیعی از منطقه عملیاتی توسط دشـمن با انواع و اقسـام موانع پوشانده شده بود. مجید مطیعیان از تخریبچی‌های این عملیات می‌گوید: «یکی از سـخت‌ترین موانع دشمن در والفجر مقدماتی بود.

بعثی‌ها در منطقه عملیاتـی فکه حدود یکصد کیلومتر مانع ایجاده کرده بودند. گاه می‌دیدیم که آنها برای سرکشی به موانع‌شان از هلی‌کوپتر استفاده می‌کردند. در برخی مناطق موانع آنها دو بخش داشت؛ ۵۰۰ متر مانع، بعد یک کیلومتر فضای خالی و باز هم مانع. می‌خواستند سرعت پیشـروی ما را بگیرند و از طرفی بـا انبوهی از سـیم‌های خاردار و میادین مین، توان سـیل انسـانی رزمنـدگان را بکاهند. هـدف بعثی‌ها گرفتن رمـق نیروهای ما بود تـا اینکه وقتی به خطوط دفاعی‌شان رسیدند، نایی برای جنگیدن نداشته باشند.»

تا زمـان انجام عملیـات والفجـر مقدماتی در زمستان سال ۶۱، دشمن در هیچ عملیاتی به این اندازه از موانع طبیعی و مصنوعی علیه رزمندگان استفاده نکرده بود. بنابراین والفجر مقدماتی را می‌توان اولین عملیاتی دانست که طی آن عمده توان رزمندگان مصروف عبـور از موانع متعدد شد. همین مسئله (عبور از موانع) دغدغه اصلی فرماندهانی شـده بود که طی ماه‌های گذشته نیروهایشان در جریان عملیاتی چون فتح‌المبین و فتح خرمشـهر موفقیت‌های چشـمگیری به دسـت آورده بودند و حالا در مواجهه با میادین مین، تداوم پیروزی‌های گذشته با آن سرعت و وسعت امکان‌پذیر نبود.

مطیعیان می‌گوید: «بامرور تاریخ جنگ می‌بینیم که وقتی دشمن در عملیاتی چون فتح‌المبین و الی بیت‌المقدس شکست‌های سختی خورد، به لاک دفاعی رفت و انواع و اقسـام موانع را برای متوقف کردن پیشروی نیروهای ما به کار بست. آنها این تئوری را داشتند که جنگ ایران و عراق، نبرد تن و تاکتیک است. به همین خاطر میادین مین را برای کند کردن امواج انسانی نیروهای ما ایجاد کردند اما ابتکار رزمنده‌ها در عملیاتی چون والفجر ۸ و کربلای ۵ نشان داد که نیروهای ما هم از تاکتیک‌های ابتـکاری و کارآمدی برای فائق آمدن به استراتژی موانع برخوردارند.»

پس از فتح خرمشهر، عراق دیگر فهمیده بود که آرایش تهاجمی جز شکست دستاوردی برایش ندارد. برای این منظور نیاز به استفاده گسترده از موانع بیش از پیش احساس می‌شد. در عملیات رمضان آنها از این شـیوه دفاعـی به‌خوبی بهره بردند و در عملیات والفجر مقدماتی، مسئله موانع را به حد اعلی رساندند. بعد از آن بود که واژه‌هایی چون مین، سـیم خاردار، موانع خورشـیدی، سنگرهای مثلثی و نونی شـکل و... در فرهنگ دفاع مقدس جا افتاد و با گسـترده شدن جنگ موانع، واحد تخریب و رزمندگان حاضر در آنها، از اهمیت بسیاری برخوردار شـدند. از آن پس تخریبچی‌هـا عضو لاینفک تمامـی واحدهای نظامی شدند تا به آنجا که هر لشکری یک گردان تخریب تمام‌عیار داشت.

تأثیر عملیات والفجر مقدماتی در ادامه جنگ

رقابت ضدانقلاب در لو دادن یک عملیات

آرشیو

علیرضا محمدی

عملیـات والفجـر مقدماتـی در هفدهـم بهمن ۱۳۶۱ آغاز شـد. هدفش گرفتن شهر العماره بود که به دلیل هوشـیاری دشـمن، اسـتفاده گسـترده از موانع و نیـز لو رفتن عملیات توسط سـتون پنجم، با عدم‌الفتح روبه‌رو شـد. این عملیات هرچند با پیروزی درخشـانی روبه‌رو نبود اما منشـأ تحولات بسـیاری در جبهـه خـودی شـد. در ایـن مجال کوتـاه نگاهی بـه حواشـی و تبعات عملیـات والفجـر مقدماتـی می‌اندازیـم.

جدی شدن مسئله ستون پنجم

در عملیات والفجر مقدماتی مسئله ستون پنجم و ضدانقلاب به اشـکال مختلف مطرح شد! از منافقین (سـازمان مجاهدین خلق) گرفته تا نفوذی‌ها و حزب توده، بسـیاری از جریان‌ها و اشخاص مورد اتهام قرار گرفتند. در کتاب «روند جنگ ایران و عراق» نوشته دکتر حسین علایی می‌خوانیم: «در جریان عملیات باید توجه داشت که تعـدادی از افراد اطلاعات-عملیات اسـیر شدند. چند سرباز لشکر ۱۶ زرهی قزوین هم که با منافقین مرتبط بودند به عراق پناهنده شدند که موجب هوشیاری دشمن شد.»

در همـان روز ۱۷ بهمـن ۱۳۶۱ کـه والفجر مقدماتی شـروع شـد، اولین گروه از رهبران و کادرهـای درجـه اول حزب توده دسـتگیر شدند. بعدها در اعترافات برخی از اعضای این حزب مشـخص شـد که توده‌ای‌ها هـم در لو دادن عملیات والفجر مقدماتی دستی بر آتش داشتند. در بخشـی از اطلاعات به دست آمده از ناخدا افضلی اشـاره‌ای بـه والفجر مقدماتی می‌شود؛ به این معنی که گویا این عملیات نقطه شروع خیانت‌های شاخه نظامی مخفی حزب توده موسوم به «نوید» بود. نوید بعد از والفجر مقدماتی عملیات دیگری چون والفجر یک و دو را هم لو داده بود. سازمان منافقین در عملیات والفجر مقدماتی فعال مایشاء بود! آنها علاوه بر لو دادن طرح عملیات توسط نفوذی‌هایی چون «محسن صرب اهرابی»، حین عملیات نیز در جمع‌آوری اسـرا به بعثی‌ها کمک می‌کردند. محسن صرب اهرابی یکی از نیروهای اطلاعات-عملیات لشکر ۲۷ بود که همواره سعی می‌کرد به مذهبی بودن تظاهر کند. وی پیش از عملیات ناپدید شد و همگان تصور می‌کردند به اسارت درآمده اسـت اما بعدها مصاحبـه‌اش از رادیو بغداد پخش شد.

اختلافات تاکتیکی در جبهه داخلی

یکی دیگر از موارد حاشیه‌ای والفجر مقدماتی، اختـلاف نظر در خصـوص منطقـه عملیاتی بین سپاه و ارتش بود. ارتشـی‌ها شمال فکه و سـپاهی‌ها جنوب فکه را بـرای انجام عملیات پیشنهاد می‌دادند. استدلال ارتش این بود که شـمال فکه به دلیل عارضه‌دار بـودن زمین و راحت بودن مانور نیروهای پیاده در آن امکان انهدام قوای دشـمن را روی ارتفاعات منطقه میسر می‌سازد. از طرف دیگر بعثی‌ها نمی‌توانند به‌راحتی از نیروی زرهی خود بهره ببرند. سپاه هم می‌گفت به دلیل شنی و رملی بودن جنوب فکه، نیروهای دشـمن تصور نمی‌کنند ایران از این منطقه وارد عمل شـود و همین موضوع باعث غافلگیری آنها می‌شود. نهایتاً جنوب فکه برای انجام عملیات تعیین شد اما اختلاف بر سر منطقه عملیاتی باعث شد تا والفجر مقدماتی با سـه هفته تأخیر انجام بگیرد و همین موضوع منجر به هوشیار شـدن دشمن شـود. از این رو یکی از دلایـل اصلی عدم‌الفتـح در والفجر مقدماتی را ماجـرای اختلاف بیـن نیروهای شـرکت‌کننده و تأخیر در زمان انجام عملیات عنوان می‌کنند.

اختلافاتی که ارتش و سپاه در جریان عملیات والفجر مقدماتی داشـتند، بعدهـا در عملیات بزرگ دیگری به نوع دیگری تکرار شد و نهایتاً پس از عملیات بدر قرار شد هم ارتش و هم سپاه به صورت مجزا عملیات انجام بدهند. لذا به نوعی می‌توان والفجر مقداماتـی را در آینده عملیات مشترک ارتش و سپاه در جنگ مؤثر بدانیم.

از سوی دیگر پس از شکست در والفجر مقدماتی و تقدیم شهدای نسبتاً زیاد، زمزمه گلایه‌هایی در خصوص آموزش‌های ناکافـی رزمندگان و همچنین ناکارآمدی طرح‌های عملیاتی شنیده شد که بعدها این زمزمه‌ها در ماجرای کنار رفتن سردار شهید حاج کاظم رسـتگار از فرماندهی تیپ ۱۰ سیدالشهدا(ع) خود را نشان داد.

تأثیر والفجر مقدماتی در تداوم جنگ

یکی از تأثیـرات عملیات والفجـر مقدماتی و ضربه‌ای که کشورمان از مسئله نفوذی‌ها خورد، باعث شد تا فرماندهی سپاه پس از این عملیات اقدام به تشـکیل قرارگاه سـری نصرت بکند. این قرارگاه زمینه‌هـای انجام عملیات خیبر را فراهم می‌آورد. از این پـس اصول حفاظتی در مقدمات و زمینه‌سازی دیگر عملیات‌ها به شکل بهتری انجام می‌گرفت. نقطه اوج رعایت اصول حفاظتی در عملیات والفجر ۸ بـود که پس از سال‌ها ناکامی، منجر به تصرف فاو و خلق یک پیروزی شگفت‌انگیز شد.

ماجرای محاصره گردان کمیل در والفجر مقدماتی در گفت‌وگو با نویسنده کتاب کمیل هنوز زنده است

هادی در کانال ماند تا ماندگار شود

غلامحسین بهبودی

ماجـرای محاصره گردان کمیـل در یکی از کانال‌های موجـود در عملیات والفجر مقداماتـی و شـهادت تعـداد زیـادی از نیروهای این گردان، یکـی از ماجراهای مشـهور دفاع مقدس اسـت. در بطن این حادثه بود که شـهید ابراهیم هـادی، از نیروهای اطلاعات و عملیات به شـهادت رسید و پیکرش مفقود شد. در گفت‌وگو با حمید بنا نویسنده کتاب «کمیل هنوز زنده است» به موضوع گردان کمیل و محاصره آن پرداختیم که از زبان وی پیش رو دارید.

نویسـنده کتاب کمیل هنوز زنده است با اشاره به عملیات والفجر مقداماتی و سـختی‌های آن می‌گوید: «محاصـره گردان کمیـل در خلال عملیات والفجر مقدماتی و در منطقه فکه رخ داد. از شروع حرکت رزمندگان گردان تا به محاصره درآمدنشان در کانال‌های حفر شده در این منطقه و سپس شهادت تعدادی از نیروهای کمیل در کانال‌ها تقریباً پنج روز طول می‌کشد.»

بنـا می‌افزاید: «ایـن نیروها در کانال سـنگر می‌گیرند و با ملحق نشـدن سـایر یگان‌ها و پیشـروی دشـمن، کم‌کم به محاصره کامل درمی‌آیند و ارتباطشـان با سـایر نیروها قطع می‌شـود. در این چند روز تلاش‌هایی از سوی سـایر گردان‌ها برای نجـات بچه‌های کمیل و حنظله که در بخـش دیگـری از کانال آنها هم محاصره شـده بودند، صورت می‌گیرد اما تلاش‌ها بی‌نتیجه می‌ماند و خیلی از نیروهای به محاصره درآمده بر اثر مجروحیت، تشنگی و حملات دشمن به شهادت می‌رسند.»

نویسنده کتاب کمیل هنوز زنده است با توضیح این نکته که اکنون تعدادی از بازماندگان حادثه در قید حیات هستند بیان می‌دارد: «خیلی‌ها فکـر می‌کنند همـه بچه‌های گـردان کمیل در کانال به شـهادت رسـیده‌اند که این‌طور نیست. یک عده در همان حرکت اولیه گردان به سوی منطقه درگیری مجروح می‌شوند و به عقب منتقل می‌شوند. در خلال محاصره چند روزه هم تعدادی می‌توانند از مهلکه بگریزند و خودشان را به نیروهای خودی برسانند. احمد بویانی از جمله این افراد اسـت کـه اکنون به روایتگری یادمـان کانال کمیـل می‌پردازد. در این واقعه گویا بیـش از ۶۰ نفر از نیروهای گردان کمیل به شهادت می‌رسند که این یک آمار تقریبی اسـت. با وجود آمار بالای شهدا و مجروحان برای یک مقطع کوتاه گردان کمیل متلاشی و بعد برای انجام عملیات والفجر یک دوباره احیا می‌شـود. فرمانده گردان در واقعه محاصره شـهید محمود ثابت‌نیـا و معاونش حاج‌علی بنکـدار بود کـه هر دو به شـهادت می‌رسـند. پیکر شـهید ثابت‌نیا با تعدادی از شهدای کمیل تفحص و شناسایی شده اما پیکر شهید بنکدار هنوز برنگشته است.»

حمید بنا با اشـاره به تاریخچـه گردان کمیل می‌گوید: «این گردان در زمان عملیات مسلم بن عقیل در سـال ۶۱ تشـکیل شـد. اولین فرمانده‌اش عطاءالله حبیبی بود. ایشان مدت کوتاهی فرماندهی را برعهده داشت و در مسلم بن عقیل نیز گردان کمیـل حضور محدودی داشـت. بعد برای عملیات والفجـر مقدماتی، فرماندهی به شـهید ثابت‌نیا واگذار می‌شود. با آمدن نیروهایی چون شـهید بنکدار گردان تقویت می‌شـود و در والفجر مقداماتی شرکت می‌کند که موضوع محاصره پیش می‌آید.»

بنا به حضور شـهید هادی در جمع نیروهای گردان کمیل نیز اشـاره کـرده و می‌افزاید: «شـهید ابراهیم هادی جزو نیروهای گردان نبود. ایشان نیروی اطلاعاتی بود که در حین عملیات به کمک دیگر رزمندگان می‌رفتند و آنها را هدایت می‌کردند. ابراهیم هادی هم با موضوع محاصره گردان کمیل به آنها ملحق می‌شود و با آنکه می‌توانست از مهلکه بگریزد، می‌ماند تا بـه مجروحان کمک کنـد اما در همین جریان به شهادت می‌رسد و با ایثارش ماندگار می‌شود.»

طراح: علیرضا سجادی‌فر ■ شماره ۵۸۶۰

وادی کتاب

معرفی کتاب والفجر مقدماتی (روزشمار جنگ ایران و عراق)

۳ هفته تأخیر

زهرا محمدزاده

کتاب والفجر مقدماتی ماحصل تلاش‌های علیرضـا لطف‌الله‌زادگان در مرکز اسـناد و تحقیقات دفاع مقدس اسـت که در قالب روزشـمار دفاع مقدس منتشر شده است. در آستانه سالروز عملیات والفجر مقدماتی نگاهی به داشته‌های این کتاب می‌اندازیم.

کتـاب پیـش رو بیست‌وسـومین جلد از مجموعه کتاب‌هایی اسـت کـه به صورت روزشمار به وقایع دفاع مقدس می‌پردازند. در واقع کتاب والفجر مقدماتی جزء‌به‌جزء وقایع رخ داده در خلال روزهای اول دی تا ۳۰ بهمن ۱۳۶۱ را روایت می‌کند، اما با دقت نظر و نکته‌سنجی‌ای که نویسنده کتاب به خرج داده، خواننده می‌تواند با مطالعه این کتاب، به موضوعات فراموش شـده جنگ تحمیلی بپردازد و از حـوادث کمتر گفته شده جنگ مطلع شود.

به عنوان نمونـه در بخشـی از کتاب و در جریـان روزشـمار جنـگ، ما بـا موضوع توقیـف یک هواپیمـای حامل اسـلحه از مبـدأ آرژانتین به ایران روبه‌رو می‌شـویم که در زمـان وقوعش (زمسـتان ۱۳۶۱) سروصدای زیادی به پا کرده بود. گویا این هواپیما حاوی ۱۳ تن انواع تسلیحات چون مسلسل و سایر اقلام نظامی بود که با فاش شـدن محموله آن، مدت‌ها موضوع بحث رسانه‌های بین‌المللی می‌شود.

به هر روی با عبور از وقایع منتهی به عملیات والفجر مقدماتی، در روزشمار این عملیات با جزئیات رخ داده در جبهه‌های جنگ و حتی پشـت جبهه‌ها باخبر می‌شویم. در بخشی از این کتاب می‌خوانیم: «روزشـمار جنگ ۱۷ بهمن ۱۳۶۱... ساعت ۲۱:۳۰ در حالی که افـراد حاضر در سـنگر عمومی قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیـا(ص) در حال خواندن زیـارت عاشـورا بودند، محسـن رضایی و سرهنگ علی صیاد شیرازی رمز والفجر را به قرارگاه‌های نجف و کربلا اعلام کردند... از حدود ساعت ۲۲ همه یگان‌های در خط با یگان‌های عراقی درگیر شدند و فقط تیپ ۳۵ امام حسن(ع) در دقایق اولیه عملیات اعلام کرد که به میدان مین برخورد کرده و موفق به عبور نشده است.»

ریزنگـری و آوردن جزء‌به‌جزء وقایع، یکی از محاسـن کتاب اسـت که باعث می‌شود خواننـده اطلاعـات جامعـی از آن مقطع تاریخی به دسـت آورد. به دلیـل ماهیت کتاب، نویسنده تنها به وقایع خود عملیات بسنده نکرده و حوادث و حاشیه‌های مقارن با آن را نیز لحاظ کرده اسـت. پرداختن به حملـه ضدانقلاب به یک پایـگاه نیروهای خودی در شمال ارومیه، از جمله این وقایع اسـت که همزمان با والفجـر مقدماتی رخ داده بود، اما از آنجا که ما با یک روزشـمار روبه‌رو هستیم، نویسنده از آوردن این واقعه کوچک در برابر واقعه بزرگ‌تری چون والفجر مقداماتی، کوتاهی نکرده است.

در یک نگاه کلی ما در این کتاب با جزء‌به‌جزء وقایع رخ داده طی دو مـاه دی و بهمن ۶۱ روبه‌رو هسـتیم که در این مقطـع زمانی بزرگ‌ترین اتفاق، عملیات والفجر مقدماتی اسـت. از این رو نویسـنده و گردآورندگان کتاب سعی کرده‌اند توضیحات تکمیلی‌تری در خصوص والفجر مقدماتی به خواننده ارائه بدهند: «باوجود گذشت سه هفته از تصویب کلیات طرح عملیات و برگزاری جلسـات متعدد در سـطح قرارگاه خاتم‌الانبیا(ص) قرارگاه‌های تابعه سـپاه پاسـداران، مانور عملیات هنوز شـکل مشـخص و روشنی پیدا نکرده بود و جزئیات آن کاملاً مبهم به نظر می‌رسید. مشـکلاتی همچون کمبود امکانات زرهی، نیاز مبـرم به نفربر به علت عمق زیاد منطقه عملیات، یک مرحله‌ای یا دو مرحله‌ای اجرا کردن طرح و طراحی مانور در سـطح گردان‌ها از جمله مسائلی بود که فرماندهان یگان‌ها و قرارگاه‌های فرعی سپاه با آن مواجه بودند.»

مطالعه کتاب مورد اشـاره را از بابت درک بهتر شـرایط زمانی انجام عملیات والفجر مقداماتی، حـال و هـوای کشـورمان در آن مقطع، اوضـاع جبهه‌هـا و کنش‌های بین‌المللـی در زمسـتان سـال ۶۱ بـه خوانندگان گرامی توصیه می‌کنیم.

روزشـمار جنگ ۱۷ بهمـن ۱۳۶۱... سـاعت ۲۱:۳۰ در حالـی کـه افراد حاضـر در سـنگر عمومی قـرارگاه مرکـزی خاتم‌الانبیـا(ص) در حال خوانـدن زیـارت عاشـورا بودنـد، محسن رضایی و سرهنگ علی صیاد شیرازی رمز والفجر را به قرارگاه‌های نجـف و کربـلا اعـلام کردنـد...

جدول

جدول سودوکو

ارقام ۱ تا ۹ را طوری قرار دهید که در هر ردیف، ستون و مربع‌های کوچک سه در سه فقط یک بار به کار روند.

۸				۶		۵		
				۳	۲	۸		
۲		۵						
	۷			۱	۹		۶	
	۶				۸		۷	
	۲				۷		۹	
			۱			۷		۲
۳	۸							
			۷					۴

جدول کلمات متقاطع

پاسخ جدول شماره ۵۸۵۹

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱	ا	ح	س	ن	ا	ل	خ	ا	ل	ق	ی	ن	■	ا	ز
۲	س	چ	ن	■	ش	م	ا	ل	■	ی	■	ق	ی	چ	ی
۳	ا	ا	■	ا	ک	ا	ر	■	س	ا	چ	■	ک	م	ر
۴	ن	ر	ی	م	ا	ن	■	ت	چ	م	ل	ی	■	ز	ا
۵	س	■	ا	ش	ل	■	ک	ر	ا	ت	■	گ	چ	■	ک
۶	ی	ز	د	ی	■	ش	و	ی	د	■	ا	ل	ا	ن	س
۷	و	ل	ه	■	س	ا	ل	ن	■	ق	ا	ن	و	■	ش
۸	ن	ی	■	ت	ی	پ	ر	■	ح	ا	ر	ه	■	ک	ش
۹	■	خ	ا	ش	ا	ک	■	ن	و	ق	ا	■	ر	ا	ن
۱۰	ن	ا	س	ر	ه	■	ع	و	ا	م	■	و	ی	ل	ا
۱۱	ت	■	و	ی	■	ا	ن	ی	س	■	ا	ل	ن	■	س
۱۲	ر	گ	■	ع	ن	و	ا	ن	■	گ	ر	و	گ	ا	ن
۱۳	د	ز	د	■	ل	ق	ب	■	ت	ر	س	و	■	د	ا
۱۴	ا	م	ل	ش	■	ا	د	ا	د	ا	■	ا	م	م	م
۱۵	م	ه	■	د	ا	ف	ن	ه	د	و	م	ر	ی	ه	

از راست به چپ

■ ۱- به معنی بهترین آفرینندگان اسـت و از صفات خدا- حرص و طمع ■ ۲- زندان- آن سـوی جنوب- وسیله برش پارچه ■ ۳- یازده- کشاورز- تابه نان‌پزی- میانه بدن ■ ۴- پدر سام- لوکس- به دنیا آوردن ■ ۵- پایه و رتبه اداری- چندتا کره- از مصالح ساختمانی ■ ۶- نوعی شیرینی- سـبزی معطر- شهر محل ترور کندی ■ ۷- میانه برنامه- تالار- ساز زهی شبیه سـنتور ■ ۸- نماد لاغری- رودی که از رم ایتالیا می‌گذرد- منطقه‌ای از زمین است که در میان مدارهای رأس‌السـرطان و رأس‌الجدی واقع شـده- بند تنبان ■ ۹- ریزهٔ چوب و علف و کاه- سوغاتی تبریز- بلندترین استخوان بدن ■ ۱۰- ناخالص- مجلسی در انگلیس- خانه ساحلی ■ ۱۱- او- همدم- نوعی آچار ■ ۱۲- جوی خون- سرنوشته- چیزی که به گرو گذارده شده ■ ۱۳- سارق- کنیه- بزدل- مادر لر ■ ۱۴- شهری در گیلان- نگهبان کودک- امت‌ها ■ ۱۵- ماه شاعرانه- بانوی نویسنده انگلیسی مولف «ربه‌کا»

از بالا به پایین

■ ۱- مرکز پاراگوئه- کلیسای تاریخی پاریس ■ ۲- سـنگ‌تراش- زن عزیز مصر- پاسبان دوره قاجار ■ ۳- آفت نباتی- قوه حافظه- نوشابه قدیمی- سرای مهر ■ ۴- محلول حشره‌کش- شریعت آوردن- محکم‌کردن ■ ۵- عیب و نقص- دریایی در شمال ترکیه- دختر کارتونی ■ ۶- دروازه‌بان سابق تیم ملی آلمان- شماره بین‌المللی کتاب- املاک و اموالی که برای کارهـای خیر اختصاص می‌یابد ■ ۷- محافظ گل- خنک‌کننـده اتاق- میوه‌ای با خواص دارویی ■ ۸- خاندان- علامت صفت عالی- جدید- عدد دورقمی ■ ۹- لقب ششمین معصوم- پنجگانه بدن- یک نوع سامانه موشکی ضد بالستیک ■ ۱۰- روز محشر- جانوری گوشت‌خوار شبیه سمور- غذای مغز ■ ۱۱- پوشاک چهارپا- ثروتمند- از اسامی پسران به معنی نیرومند ■ ۱۲- بچه می‌زند- یکتا- شرکت سوئدی سازنده خودروهای سنگین ■ ۱۳- سرسلسله اعداد- برنج پخته و آبکش‌شده- زمین ورزش بوکس- پسوند خریدار ■ ۱۴- حالت مهره‌ای در شطرنج است که اگر حرکت داده شود شاه کیش می‌شود- گوش به زنگ ■ ۱۵- فتوکپی خشک- ورقه هویت

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱			■												
۲					■		■					■			
۳				■				■					■		
۴			■						■						
۵		■			■					■				■	
۶						■					■				
۷	■						■					■			
۸			■					■					■		
۹				■					■						■
۱۰					■					■					
۱۱		■				■					■			■	
۱۲							■					■			
۱۳			■					■					■		
۱۴				■					■						
۱۵															